

کافکاخوانی در افغانستان

مایکل هوروتسکی

ترجمه پارسا درویش

چنین اثر فوق العاده‌ای در چنان شرایط دشواری به معجزه شبیه است. اسم فیلم ربطی به آن تروریست معروف ندارد، بلکه اسم دختر بچه‌ای است در اوان بلوغ که در دوران حکومت طالبان، چون خودش و مادرش مرد خانواده و نان آورشان را از دست داده‌اند و ضمناً کارکردن زن و اصلاً حضور زن بدون همراه حلال و مجاز مرد در معابر ممنوع است، این دختر بچه خود را به صورت پسر بچه‌ای در می‌آورد که بتواند کار کند و زندگی خود و مادرش را بگرداند.»

کارگردان‌های مورد علاقه دینا در سینمای جهانی کیشلوفسکی (لهستانی)، میکولوس یانچو (مجاری) و ونگ کار - وای (کره‌ای) هستند [...] وی برای اشاعه سینمای خوب با دوستانش مجله‌ای به راه انداخته و ضمناً کلوب خصوصی‌اش مراجعان خود را در بین اهل هنر و ادب دارد، از جمله تقی اخلاقی که اخیراً مجموعه داستان‌هایش را شخصاً به چاپ رساند و دل توی دل‌اش نیست که مبادا به دست طالبان بیفتد، چون که [محتوایش] ممکن است جان او را به خطر بیندازد، ولی بعد با لبخندی می‌افزاید: «هر چند که طالبان اغلب سواد خواندن ندارند!»

اخلاقی می‌کوشد که زبان انگلیسی‌اش را آن قدر تقویت کند که بتواند به این زبان که بُرد بیشتری دارد بنویسد.

در این هدف یا آرزو، اخلاقی البته هموطن‌اش خالد حسینی مقیم امریکا را در نظر دارد که رمان **بادبادک‌باز**ش تقریباً به همه زبان‌های مهم دنیا ترجمه شده، یازده میلیون فروش داشته و به فیلم هم برگردانده شده (هر چند که فیلم و کتاب هر دو، خرید و فروش و پخش‌شان در افغانستان ممنوع است).

نویسنده سرشناس جهانی دیگر افغان این روزها عتیق رحیمی مقیم فرانسه است که رمان کوچک‌اش، **سنگ صبور** اخیراً جایزه ادبی معروف گنکور را به دست آورد. رمان تک‌گویی زنی است که جایی در افغانستان، در کنار بستر یک مجاهد مجروح، به توصیف و ترسیم وضع بحرانی این سرزمین می‌پردازد.

تقی اخلاقی که ذکرش گذشت نیز خوراک ادبی‌اش را از ایران تأمین می‌کند که در آن ۱۹۰۰ ناشر سالانه ۴۰ هزار عنوان کتاب چاپ می‌کنند* و آخرین نمایشگاه جهانی کتاب تهران، ۵ میلیون مراجع داشت. [...]

کافه فرهنگی بلخ

نسل اروپا رو به پیری می‌رود، ولی ایران و افغانستان جوانی را پیش رو دارند (دو سوم جمعیت ایران را جمعیت زیر ۲۵ سال تشکیل

دینا ثاقب در اتاق‌اش در کابل پرده‌ها را کشیده، تاریک می‌کند و کلید دستگاه نمایش DVD را می‌زند. [...] دینا متولد سال ۱۹۸۱ است، بیشتر طول عمرش را در ایران گذرانده و در آن سرزمین دوبار به عنوان بازیگر سال انتخاب شده. در بازگشت به افغانستان یک کلوب سینمایی نیمه‌قانونی به راه انداخته که جمعی خاص و شناخته شده به آن راه دارند. در خلال جنگ‌های داخلی افغانستان دینا هشت ماه با خانواده‌اش پنهان زندگی می‌کرد. او به عنوان نخستین زن فیلمساز افغان، تحصیلات کارگردانی را در دانشکده سینمایی تهران پشت سر گذاشت...

در اتاق، ده - دوازده دختر و پسر جوان برای تماشای فیلم مستندی گرد آمده‌اند که دینا درباره چهار زن افغانی نامزد نمایندگی مجلس ساخته است. فیلمی خوش ساخت درباره شرایط جامعه‌ای که بعد از جنگی سی ساله، دارد در افغانستان امروز کم‌کم شکل می‌گیرد. پس از ختم نمایش فیلم، دینا کتابخانه مفصل و مجموعه DVDهایش را نشان می‌دهد:

«برای تهیه فیلم و کتاب چندبار در سال به تهران سفر می‌کنم. ایران را بهتر از افغانستان می‌شناسم. ایرانی‌ها باز تر و فرهیخته‌تر از افغان‌ها هستند. علاقه به هنرها و به خصوص ادبیات در ایران در سطح بسیار بالایی است [...] افغان‌ها هنوز در گذشته به سر می‌برند. یک سوم جمعیت بی‌سواد است و به خصوص زن‌ها اغلب از سواد بی‌بهره‌اند، چون که تحصیل برای زن‌ها ممنوع بود. زن افغان تا به امروز نمی‌داند که اصلاً به عنوان یک انسان حق و حقوقی هم دارد.»

اسامه نام دخترست!

کتاب‌های خوش سر و ریخت فارسی زبان کتابخانه دینا را با جلد‌های زرکوب‌شان مرور می‌کنیم: کافکا، مارکز، داستایوسکی، تولستوی... ده سال پیش داشتن و خواندن این کتاب‌ها مجازات اعدام در پی داشت. دینا می‌گوید:

«در ایران انواع و اقسام کتاب چاپ می‌شود [...] همین اواخر زمانی از بارگاس یوسا (برنده جایزه نوبل امسال) را با خودم آوردم که فقط تکه‌های اروتیک‌اش حذف شده است.»

دینا تا به حال دو فیلم مستند بلندمدت ساخته و در تدارک ساختن اولین فیلم داستانی خویش است:

«عمر فیلمسازی در افغانستان کوتاه است، با وجود این چند فیلمی به عرصه رسیده. مهم‌ترین و بارزترین‌شان قطعاً فیلم «اسامه» (محصول ۲۰۰۳) ساخته صدیق برمک است. به وجود آمدن

آخمتووا و برشت ذکر می‌کند. ماه گذشته در کلوب ادبی رمان آهستگی از میلان کوندرا بحث و تحلیل شد. هیچ یک از حضار دست در کار ادبیات، از این راه امرار معاش نمی‌کند.

خطر! خطر!

ساعتی پس از تشکیل جلسه کلوب، نام‌آورترین شاعر زن امروز افغانستان، سعدیه سلطانی به جمع پیوست. نخستین دفتر مجموعه شعر او با تیراژ چهارهزار نسخه به چاپ رسیده که رقمی است اعجاب‌آور برای یک مجموعه شعر حتی در یک کشور اروپایی.

این شاعر، غنی از آثار ادبیات فارسی و گنجینه اشعار آن، قصد دارد همه تلاش خود را وقف ادبیات کند و در عین حال می‌گوید: «... ولی باید احتیاط کرد! من تابوهای خطرناکی را شکسته‌ام.

شعرگفتن زنان، مردها را خوش نمی‌آید. در سال ۲۰۰۵، در شهر هرات، شاعری به نام نادیه انجمن‌آرا به خاطر اشعاری که به چاپ رسانده بود به دست شوهرش به قتل رسید. در آن موقع ۲۵ ساله بود و کودکی ۶ ماهه داشت.»

از این خطرها مردگان هم در امان نیستند. چندی قبل طالبان سنگ‌گور شاعر و عارف معروف، رحمان بابا را شکستند و گورش را زیر و رو کردند.

دنیا از سوی افغانستان صدای شلیک و انفجار می‌شنود. ولی در خلال تیر و توپ و انهدام، نسل جدید شاعر و نویسنده افغان نیز آوای زندگی و زنده‌بودن سر می‌دهد.

* این ارقام، طبق آمار داخلی ۹۴۰۵ و ۵۰ هزار هستند.

می‌دهد). با جمع کتابخوان در کافه فرهنگی بلخ در شهر مزار شریف آشنا می‌شویم.

کافه در واقع کارگاهی است برای گردآمدن هنرمندان افغان و بحث و گفت‌وگو درباره هنر. کرایه مکان و هزینه گرداندن اش را کلوب جهانی «قلم» (Pen Club) تأمین می‌کند.

هر چهارشنبه جمع هنرمندان این شهر که مرکز ناحیه شمالی افغانستان است در کافه بلخ دور می‌زنی می‌نشیند. یگانه مرد میانه سال در این جمع، شاعر و نویسنده معروف، عقیف بختیاری است که در دوران اشغال روس‌ها چندماهه را در زندان گذراند:

«... چون که به جای آن که در مطلبام بنویسم: "پرچم سرخ در اهتزاز بود" نوشتم: پرچم سبز! حتی امروز هم نوشتن بی‌خطر نیست. دوستم پرویز کامبخش چیزی نمانده بود که به خاطر مطلبی که از اینترنت بیرون کشیده بود اعدام شود و فقط فرار از مملکت جان‌اش را نجات داد. من برای دوام آوردن و دیوانه‌نشدن اغلب کافکا می‌خوانم که دنیای پوچ و جنون‌آمیزش بی‌شابهت به اوضاع امروز افغانستان نیست!»

در جمع کافه، نویسنده آغازگر، علی موسوی و ستاره شعر امروز افغان، شاعر سی و دو ساله، ابراهیم امینی هم حضور دارند. امینی که دو مجموعه شعر پشت سر دارد، در مراسم انتخاب بهترین شاعر فارسی‌زبان، توسط داوران ایرانی و افغان و تاجیک، بین یکصد شاعر شرکت‌کننده، جزو یکی از سه فینالیست بود. بعد از برگزاری مراسم نهایی در هتل اینترکنتینانتال کابل، دیرتر شاعران بر سر مزار احمد شاه مسعود، رهبر به قتل رسیده مجاهدان حضور یافتند و قطعاتی از اشعار خود را قرائت کردند.

ابراهیم امینی منبع الهام خود را آثار شاعرانی چون پنین،

مژده به مشترکان جهان کتاب

کتابفروشی نشر مثلث

کتاب‌ها و محصولات فرهنگی خود را با تخفیف ویژه به مشترکان «جهان کتاب» عرضه می‌کند!

تجریش. میدان قدس. خیابان دربند. پلاک ۴۴. تلفن: ۲۲۷۰۹۹۳۷

www.mosallas.ir